

de gedaenende betoont, hebben wij ten aensien van uwe nalatentheyd tot noch toe u Liedden bij desen willen vermanen dat wij vertrouwen dat ghijlijden ons niet minder in consideratie nemende als onse Voorsaeten noch ons faveur minder als thare achtende in gelijke de-voiren sult continueeren en ons als uwen heere naer ouder gewoonte erkennen; waer van wy d'effecten metten eersten sullen verwachten ende u luyden Gode bevelen. Actum Maestricht den 16 December 1643 Uwe affectio-neerte J. A. v. Solms.

De brief was gesloten met een wapen-zegel in rode lak met een doorsnede van 12 mm, vertonende een gewoon schild beladen met het wapen van de Proost onder een kroon van 3 fleurons en 2 parels. Terzijde en onder het schild heeft blijkbaar op een lint de naam van de Graaf gestaan, waarvan beginnende aan de linker zijde nog in Romeinse kapitalen te lezen staat: „IOHANNES . . .”

Het wapen is gedeeld 1: gevierendeeld a. en d. een (blauwe) leeuw (op goud): Solms; b. en c. doorsneden (van rood en goud): Münzenberg; 2: wederom gevie-

rendeeld: a. en d. een (zwarte) roos (op goud): Wil-denfels; b. en c. een (zilveren) leeuw (op zwart): Sonnenwalde. Helaas is het zegel door over-plakking met een papierrest op de rechter zijde wat beschadigd, maar vele lezers zal het wapen Solms niet onbekend zijn door de aanwezigheid van de fraaie in reliëf gebeeldhouwde gedenksteen van 1658 te Vianen in de muur aan de voormalige poort naar Lexmond geplaatst als herinnering aan Louise Christine van Solms-Braunfels, douairière van Johan Wolphert van Brederode, die de jongste zuster geweest is van de briefschrijver en van Prins Frederik Hendrik's gemalin.

Alkmaar

Mr. J. Belonje

noten:

- 1) „Tegenwoordige Staat XXII, Utrecht”, Amsterdam 1772, bldz. 163; A. J. van der Aa, „Aardrijkskundig Woordenboek der Nederlanden”, I, Gorinchem 1839, bldz. 49.
- 2) „Aanhangsel op de Kerkelijke Oudheden van Nederland”, Utrecht 1744, bldz. 206/7; Johan van de Water „Groot Placaatboek . . . der Staten s'Lands van Utrecht”, I, Utrecht 1729, bldz. 203; J. Huber „Geslachts-Rekenkundige Tafelen” Leiden 1729, tafel 391.

HET SYMPOSION OVER DE UTRECHTSE BINNENSTADSKERKEN

Vrijdag en zaterdag 22 en 23 september vond er in de Nicolaaskerk een symposium plaats over de restauratie van deze kerk en over de problematiek van het gebruik van de (over enkele jaren vijf) gerestaureerde Utrechtse binnenstadskerken.

De middag- en avondsessie van de vrijdag waren in principe moedige zittingen. Het is korrek dat de mensen die gedurende meerdere jaren miljoenen guldens uit de gemeenschappelijke middelen mogen besteden om een openbaar gebouw te restaureren, publiekelijk in vraag en antwoord verantwoording afleggen van hun werk. Het ware te wensen dat ieder gerestaureerd Utrechts monument (iets wat het Utrechts Monumentenfonds al begint te praktiseren) één dag open huis zou moeten houden en dat bij die gelegenheid met de architect, de aannemer en hun adviseurs gesproken kan worden over het hoe en wat van alles wat de veelal verlekkerde ogen op dat moment te zien krijgen.

Tijdens de avondzitting die een discussie over de beide inleidingen van Haakma Wagenaar Sr. en Van Hoogevest mogelijk maakte, vielen allerlei geluiden en meningen te vernemen.

Veel daaruit wil ik hier niet ten berde brengen. In het verslag van dit symposium zullen alle aangeroerde za-

ken wel terug te vinden zijn. Eén zaak slechts wil ik hier, als commentaar op de gevoerde discussie, wel naar voren brengen.

Een discussie als deze blijkt hoofdzakelijk een esthetische. Men komt naar de microfoon en vertelt of men iets **mooi** of minder **mooi** vindt. Men verschilt daarover van mening maar veel meer zegt men niet. Of iets historisch verantwoord is, staat nauwelijks ter discussie. Zo beluistert men pro's en contra's over het ongepleisterd laten van de pilaren in het schip. Men hoort argumenten betreffende de kleur, het ritme, de eenheid van stijl, eerdere restauraties, de bouwgeschiedenis . . .

Maar nauwelijks vindt het geluid gehoor dat de kale tufstenen pilaren op deze manier dateren uit de twintigste eeuw en niet uit enig ander voorgaande era, noch de Romaanse, noch de gotische, de 17de, de 18de of de 19de eeuw.

Van de 19de eeuw wordt gezegd dat ze ook telt in het verhaal van de geschiedenis van deze kerk. Maar als je de kerk onderzoekt op de 19de eeuwse elementen, blijken deze nagenoeg verdwenen te zijn.

Waarom? Omdat ze niet **mooi** waren. Een esthetisch criterium leidt tot een ahistorische oplossing en dat heet restauratie, waarvoor allereerst het criterium zou

moeten gelden: behouden gaat voor vernieuwen! Er is niets meer over van bijv. de 19de eeuwse traceringen, de 19de eeuwse ruitvormige glazen, de 19de eeuwse bemeubeling. Wanneer het houtgesneden wapen van de Vrijvrouwe van Renswoude, dat ooit de kuif van een bank sierde, wordt bewaard omdat het wel **mooi** is, maar het wapenschild een plaatsje krijgt op de post van de deur die toegang geeft tot de toiletten, ga je in mijn ogen mooi over de schreef. Het historisch besef is bedolven onder esthetische beweegredenen. Wat dit betreft lijkt de Jacobikerk er veel beter vanaf te zijn gekomen. In de kerk treffen we een rijkdom aan 19de eeuwse kerkbanken. Maar als je navraagt, blijken die hoofdzakelijk bewaard, omdat ze zulk **mooi** meubelmakerswerk zijn. Dezelfde argumentatie leidt dus in het ene geval tot verloochening van de geschiedenis, in het andere geval tot een historische verantwoorde oplossing. Te pleiten valt voor een uitgangspunt dat in de eerste plaats historisch verantwoord en op de tweede plaats esthetisch verantwoord is.

De zaterdagochtendessessie was gewijd aan het gebruik van de gerestaureerde en nog te restaureren Utrechtse kerken. Hierover een forum te houden was een zeer verstandig idee: binnen enkele jaren beschikt de stad over liefst vijf gerestaureerde binnenstadskerken en die zijn voor de uitoefening van de hervormde eredienst in de city op dit moment nagenoeg overbodig. Over het gebruik van deze kerken moet ruim van te voren van gedachten worden gewisseld want, ook al lopen restauraties bijna altijd uit, ooit worden ze voltooid. Dan moet er voor het gebruik van het klaargekomen kerkgebouw een plan in gereedheid zijn gebracht.

De discussie over dit onderwerp leek op een synode. Dominees achter de tafel en dominees voor de tafel; en zij wisselden van gedachten over wijkgemeente of geen wijkgemeente, over de hervormde kerk en andere christelijke kerken. De samenstelling van het forum was mede debat aan deze binnenkerkelijke discussie. Waar was een forumlid uit de kring van het stadsbestuur? Met het oog op het voor de toeristen aantrekkelijk maken van Utrecht, met het oog op het gebruik van kerken voor andere dan kerkelijke doeleinden had iemand uit B & W, de raad of van de afdeling Culturele Zaken zeker een mening moeten laten horen. Waar was het Centraal Museum, i.c. de conservator beeldhouwkunst, die als eerste al de multifunktionaliteit in praktijk brengt doordat hij in de kerk plaats heeft gevonden voor de expositie van een deel van zijn lapidarium?

Waar was de centrale Kerkeraad aan welke het grootste aantal vragen werd gesteld? Nu zag zij zich „vertegenwoordigd” door telkens een andere predikant die, alvorens het woord te nemen, opmerkte dat hij de centrale Kerkeraad niet was maar dat . . . enz, enz. Waar was de wijk die wel degelijk ideeën heeft over het gebruik van m.n. de Nicolaaskerk?

Als al deze mensen ontbreken, kan een discussie, die gaat om alternatief gebruik, blijkbaar nauwelijks van de grond komen. Dat terwijl er aanzetten genoeg waren.

Zo werd er geopperd om een van de kerken ten dienste te stellen van de moslims in Utrecht. Na het islamitisch debat rond de gesloopte Monicakerk is de vraag van de Utrechtse moslims om passende godsdienstige ruimten niet opgelost, noch door de stad, noch door de andere kerkgenootschappen. Wel gastarbeiders binnen halen daar dat voor de Utrechtse economische situatie wenselijk is, maar voor het geestelijk welzijn van deze stadgenoten nauwelijks iets doen omdat de Nederlandse grondwet een scheiding van kerk en staat voorschrijft.

Het voorstel de kerk ook te gebruiken voor bijv. politiek gekleurde bijeenkomsten, ging de doofpot in. Er zou, zo merkte de antwoordende dominee op, een band moeten zijn tussen wat zondags vanaf de kansel verkondigd wordt en wat er door de week in de kerk gebeurt. Een stadion gebruiken voor een popfestival of politieke meeting zou, als we dit antwoord konsekwent doorvoeren, ook niet meer mogen. Maar als er zondags eens niets van de kansel wordt verkondigd om de eenvoudige reden dat er geen kerkgangers zijn, mag deze redenering er dan toe leiden dat deze kostbare restauraties worden prijsgegeven aan het niets? Een van de laatste sprekers had dan ook gelijk toen hij, suggererend dat hij de discussie matig vond, stelde: liever een oneigenlijk gebruik (lees: gebruik niet geënt op de christelijke eredienst) dan geen gebruik. De Utrechtse stadsgeschiedenis staat bol van de feiten die deze uitspraak wettigen. Geen van de nu gerestaureerde en te restaureren kerken zou er nog zijn als ze niet gebruikt waren voor de meest vreemdsoortige doeleinden. Menig kerk dankt haar bestaan aan het feit dat dit gezegde - zonder dat het ooit op deze manier geformuleerd kon worden want de problematiek is er een van onze eigen tijd - werd toegepast. Naar mijn mening had de discussie met dit adagium moeten beginnen en niet eindigen. Over het symposium heb ik hier wat kritische kanttekeningen bij elkaar geplaatst. Ze bevestigen hopelijk dat het symposium zinvol was. Niet omdat de discussies leidden tot een magnifieke visie, waarmee men verder zou kunnen, maar omdat ze lieten zien dat er in Utrecht nog veel nagedacht moet worden, willen de gerestaureerde kerken op den duur geen kwelling worden voor de stad en haar bewoners. Ik hoop daarom van harte dat het verslag van het symposium een discussienota blijkt te zijn, waaruit één ding heel duidelijk wordt, n.l. dat er iets gebeuren moet. En ik hoop dat deze konsekwentie dan ook door allen, en niet alleen door de nauw betrokkenen, aanvaard wordt.

Er is werk aan de winkel!

C. Staal